

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA DE ARTE "GEORGE ENESCU" IAȘI**

TEZĂ DE DOCTORAT

Rezumat

**REPERE STILISTICE ȘI INTERPRETATIVE
ALE
SONATELOR PENTRU PIAN DE MOZART**

**Conducător științific:
Prof.univ.dr. GHEORGHE FIRCA**

**Autor:
Conf.univ. Mihaela Constantin**

2006

Cuprins

INTRODUCERE	1
--------------------------	---

Nivelul cunoașterii

CAPITOLUL I

Mozart – compozitor efigie a clasicismului

1. Climatul artistic.....	3
a. Repere ale valorii – modelul clasic.....	5
b. Conceptul estetic clasic.....	7
c. Valori de relație - clasic și romantic.....	11
2. Cristalizarea stilului muzical clasic.....	14
a. De la suită la sonată.....	16
3. Contribuția lui D.Scarlatti, Ph.Em.Bach și J.Haydn la evoluția sonatei.....	22
4. Personalitatea artistică a tânărului Wolfgang	
a. Itinerariu formativ.....	43
b. Profilul marelui artist în viziunea contemporanilor.....	48
c. Artistul interpret – fondatorul școlii pianistice clasice vieneze.....	54
5. Trăsăturile stilistice ale operei mozartiene.....	59

Contribuții proprii

CAPITOLUL II

Repere stilistice ale sonatelor pentru pian

1. Analiza discursului muzical al celor 19 sonate mozartiene67
2. Element cardinal al exprimării muzicale – melodica.....145
3. Organizarea sonoră ritmică157
4. Armonia – factorul coeziunii structurale166

CAPITOLUL III

Principii ale interpretării pianistice

1. Ornamentica în Sonatele mozartiene.....172
2. Modalitățile de emisie sonoră.....177
3. Dinamica și agogica mozartiană.183
4. Procedeele pedalizării în Sonatele mozartiene.....188
5. Actul interpretativ- preliminarii200
6. Rațional și afectiv în argumentarea interpretativă.....203
7. Mari artiști despre interpretarea sonatelor mozartiene.....207

CONCLUZII.....214

BIBLIOGRAFIE218

ANEXE.....229

REZUMAT AL TEZEI DE DOCTORAT254

Cuvinte cheie

climat artistic, model clasic, concept clasic, estetica clasică, valori de relație, stilul clasic, suita și sonata, evoluția sonatei, personalitate artistică, viziunea contemporanilor, școala pianistică, analiza discursului muzical, ornamentica, emisia sonoră, dinamica, agogica, pedalizarea, rațional și afectiv, interpretare, principii estetice, mari artiști.

REZUMAT

Lucrarea reprezintă un mijloc de înțelegere științifică a apariției istorice și estetice a Sonatelor mozartiene, dar și de înțelegere artistică a acestora, în sensul de a trece peste prejudecățile estetice sau miturile existente de-a lungul timpului în legătură cu creația mozartiană: muzică “*frumoasă*”-muzică dramatică, “*beast and angel*”, “*genius and misfit*”, etc.

Prin Mozart, muzica (mijloc al expresiei) a devenit expresie, adică adevăr: exprimă, “*vorbește*” convingător. Pentru că Mozart este cel care a dezvoltat conținutul artistic al operelor sale. “*El a exprimat cu aceeași claritate atât pedanteria retorică, cât și adevăratul accent dramatic*”¹.

Cercetând muzica sa, putem sintetiza capacitatea de creativitate și geniul compozitorului. “*He was a creative psychologist whose characters, who exist in music plus drama, deserve the serious and searching affection – passion, even- we give to Shakespeare’s*”².

Sonatele pentru pian de Mozart au adus o mare diversitate a procedeelelor de exprimare, pe care le-a preluat din tradiție, le-a îmbogățit și le-a înnoit (melodia, armonia, polifonia, ritmul).

Lucrarea este structurată pe **trei capitole**, urmând trei perspective: **istorică** (a epocii și stilului clasic), **structurală și semiotică** (a analizelor discursului muzical), **hermeneutică și interpretativă** (a principiilor pianistice). Aceste perspective propun cercetarea adevărului prin experiența istorică, cea a artei și cea filozofică. Tema este vastă datorită necesității de a cuprinde atât o tradiție, existentă până la apariția compozitorului (sursă a creațiilor sale), cât și a perioadei clasice mari în care Mozart a strălucit în arta muzicii, dar și analiza și principiile de interpretare ale celor 19 sonate pentru pian.

În **capitolul I** este prezentat **climatul artistic clasic**, ce evidențiază modelul clasic – reper de valoare, **conceptul estetic clasic**, **valorile de relație** (clasic romantic), **stilul muzical clasic**, continuând apoi cu evoluția muzicii instrumentale **de la suită la sonată**, contribuția compozitorilor **D. Scarlatti, Ph. Em. Bach și J. Haydn** la evoluția sonatei, **personalitatea artistică** a tânărului Wolfgang, profilul său artistic în **viziunea**

¹ Wagner, Richard: (1983) *Opera și drama* (p.81). București: Ed. Muzicală.

² Brophy, Brigid: (1964) *Mozart the Dramatist*. New York.

contemporanilor. Capitolul se încheie cu sinteza **trăsăturilor stilistice** ale operei lui Mozart, fondatorul **școlii pianistice clasice.**

Echilibrul **mijloacelor de exprimare** și sobrietatea **expresiei** artei clasice decurg din tendința generală a oamenilor timpului de a se impune conveniențelor sociale și de a-și domina simțămintele și gândurile cu ajutorul unei judecăți clare, care va controla și procesul creator al artiștilor. Fantezia și inspirația nu vor mai prevala în arta clasică, întrucât actul gândirii raționale învinge și oprește orice zbor al imaginației, printr-o supradimensionată acțiune a voinței umane. Artă clasică a fost deci rezultatul unui ideal estetic, înclinat spre un echilibru între conținut și formă, între expresie și construcție.

Modelul clasic este definit ca valoare, pornind de la noțiune, perioadă, concept, stil artistic, prin semnificațiile sale. El suportă trei niveluri semantice: un nivel axiologic, unul istoric și unul estetic. Este cuprinsă întreaga arie semantică a termenului clasic, cât și deformări ale sensurilor acestuia.

Estetica clasică este derulată, între Baroc și romantism, prin clasicismul francez, cel englez, german, rus, italian și român. Reprezentanții Iluminismului, fiind promotorii procedeelelor de imitare a naturii, au apelat la diferite subiecte din viața reală pentru a atrage cât mai mult public la spectacole. Astfel, s-au cristalizat în teatru, ca și în operă, noi **genuri dramatice** cu profil realist: opera buffă italiană, comică franceză și Singspiel-ul german.

La finele secolului al XVII-lea, în cultura europeană, reprezentanții mișcării artistice "*Sturm und Drang*" s-au detașat printr-un tonus subiectiv accentuat și printr-o atitudine protestatară, ce constituie o reală trăsătură preromantică. Trăsăturile operei clasice se dezvăluie deci prin comparația între eroul **clasic** și cel **romantic**, ca raport între "*nou*" și "*vechi*".

Înțelesul stilistic implică trăsături ale operelor, ale compozitorilor, etc., în timp ce **înțelesul istoric** implică repere istorice, un complex cultural filozofic-artistic. Perspectiva istorică a operei și stilului clasic evidențiază așadar forme de expresie în contexte socio-culturale diferite, dar și modul de manifestare a acestora, structurarea elementelor de limbaj specifice instrumentului pian și evoluția lor în funcție de normele și estetica clasică.

Stilul clasic, prin cei trei corefei ai clasicismului vienez – Haydn, Mozart și Beethoven, cultivă eleganța expresiei, claritatea și transparența limbajului muzical, genurile și formele fiind bine fixate, ca rezultat al aplicării unor principii componistice severe.

Nu sunt omise nici genul dramatic și instrumental italian, rococo-ul francez, școala organiștilor germani, reprezentanții școlii de la Mannheim,

compozitorii din școala vieneză, prin creația lor fiind evidențiată tehnica componistică și evoluția limbajului muzical.

Genul sonatei, prin sonata preclasică, ciclul de sonată (menuet, rondo, scherzo, lied, tema cu variațiuni, fuga) cvartetul, concertul, simfonia sunt prezentate în subcapitolul “**suita și sonata**”, urmărindu-se cristalizarea formei de sonată clasică.

De la apariția genului sonată în epoca Barocului, numeroși compozitori au contribuit la diversificarea mișcărilor ciclului, iar expresia muzicală s-a extins considerabil. Dramaturgia genului aduce noi legi arhitectonice, tinzându-se spre construcții sonore savante, meșteșugite cu imagini ce surprind dinamismul vieții.

Contribuția compozitorilor la **evoluția sonatei** este surprinsă prin Sonatele lui **Scarlatti**, cele ale lui **Ph. Em. Bach** și cele ale lui **J. Haydn**, într-o analiză a acestor sonate, ce evidențiază înnoirile și evoluția limbajului muzical.

Sonatele lui Scarlatti aduc înnoiri în structura internă, adaptând forma la un nou conținut și la cerința clasică de simetrie.

Scarlatti a inventat structuri melodice, ritmice și armonice, dar a fost și un maestru al arhitecturii sonore. Unele sonate ale lui Scarlatti sunt concepute în simpla formă a suitei, altele prefigurează sonata clasică bitematică cu dezvoltare. Scriitura este îndrăzneță și aduce un rafinament coloristic, stilul său instrumental anunțând tehnica pianistică clasică. Ordinea și logica discursului muzical se bazează pe sistemul tonal-funcțional, factura dominantă fiind cea omofonă și nu cea polifonă. Înnoirile structurii limbajului muzical așează sonatele scarlattiene printre lucrările de referință, ce anticipă stilul clasic și mijloacele tehnicii pianistice.

Ph. Emanuel Bach este considerat drept părintele sonatei moderne. În sonatele sale îmbina vechea formă instrumentală cu cuceririle lui Scarlatti, concepând un ciclu din mai multe mișcări contrastante. Diversifică elementele de exprimare și arhitectura sonoră, prin diferențierea tematicii și cristalizarea de noi expresii, apropie discursul instrumental de cantabilitatea vocii umane, prefigurând explozia melodismului instrumental mozartian.

J. Haydn sintetizează și stabilește structura definitivă a genului și a formei de sonată clasică. Comentariul tematic delimitează sonatele timpurii de cele din perioada de mijloc și cele din ultima perioadă de creație. Sonatele timpurii sunt tributare trecutului, nerespectând un tipar fix, dar delimitează clar ideile principale și cele trei secțiuni. Scriitura instrumentală este simplă, transparentă, de factură omofonă. Se pot observa și anumite libertăți în relațiile tonale.

În perioada de mijloc, gândirea componistică a lui Haydn câștigă în varietate și densitate pe cele două planuri – micro și macrostructural. Majoritatea sonatelor au trei mișcări, concepute pe diverse tipare formale. Nu mai folosește des sonata monotematică, ci pe cea bitematică, sau liedul și chiar rondo-ul în deschiderea ciclului instrumental. Temele se detașează prin contrast de expresie, episoadele conflictuale cu etape bine structurate și cu traseu modulant amplu câștigă în dimensiuni. Scriitura este mai densă și cu elemente de expresie variate.

În ultima perioadă de creație sonatele sunt mai elaborate, de dimensiuni mai ample, cu tehnici componistice înaintate, unele anticipându-l pe Mozart, altele pe Beethoven. Microstructurile sunt amplificate, utilizează dese cromatisme și modulații, îmbină factura omofonă cu cea polifonică, anticipând limbajul romantic. Tiparele ciclului instrumental rămân însă ancorate în arhitectonica clasică.

Universul sonatelor lui J. Haydn se înscrie într-o zonă a frumuseții melodice, a echilibrului și armoniei limbajului și structurilor sonore. Melodica devine tot mai expresivă, cu detalii bine finisate, uneori de factură populară. În plan ritmic se întâlnesc formule simetrice de sorginte dansantă, specifice Barocului, dar și alcătuirii complementare, generatoare de efecte poliritmice. În ultimele lucrări sunt tot mai dese contrastele dinamice.

Cele 33 de exemple muzicale permit analizelor legătura cu textul muzical, fiind realizată totodată comparația elementelor de structură muzicală din creația celor trei compozitori.

Comentariul are în vedere constant **reperele stilistice** ale muzicii clasice, căutând să identifice **trăsăturile stilistice mozartiene**, ca particularități, fără a omite influența stilului mozartian, din ambele direcții: dinspre tradiție, spre contemporaneitate.

Patru stiluri conduc către epoca muzicii clasice:

- **rococo-ul** francez, reprezentat de muzica lui Rameau, Couperin și Scarlatti
- **stilul galant**, un stil elegant, opus stilului serios al Barocului, ce are în comun cu rococo-ul ornamentica, dar diferă prin structura foarte clară a frazelor: J.C.Bach, Sammartini, Hasse, Pergolesi.
- **empfindlich**, stilul sensibil, cunoscut ca o variantă romantică a stilului rococo, anticipând romantismul secolului al XIX-lea. Este un stil senzitiv, cu o expresie subiectivă, melancolică, întâlnit la C.P.E.Bach, W.F.Bach. Lied-ul și Siengspielul sunt rezultat al acestui stil.
- **“Sturm und Drang”**, stil ce se manifestă prin lucrări în tonalitate minoră și efecte dinamice, de exemplu Simfoniile nr. 44, 45, 49 ale lui Haydn, cele din perioada (1770-1780), Simfonia K.183 în sol minor de

W.A.Mozart sau opera “*Idomeneo*”, ce prezintă lungi recitative, scene furtunoase în tonalitate minoră și o expresie pasionată în acompaniamentul orchestrei.

Ca o caracteristică de bază a muzicii clasice, apare des claritatea structurilor, dualismul tematic, progresele armonice, utilizarea în mod constant a apogiaturilor, cromatizarea cu efect expresiv, ritmul foarte bogat. Dinamica și culorile orchestrale sunt folosite tematic, procedeu ce vădește influența mannheimienilor.

Personalitatea artistică a lui Mozart este oglindită în ambianța muzicală în care acesta a crescut, prin lungile turnee în principalele centre muzicale din Germania, Olanda, Belgia, Franța, Anglia, unde cunoaște creația vremii. Cu extraordinara sa putere de recepție și sintetizare își va făuri stilul său, ce va însemna în istoria muzicii desăvârșirea stilului muzical clasic. Contactul cu J. Christian Bach, Johann Schobert, Johann Gottfried Eckardt, J.Eberlin, Michael Haydn, G.B.Sammartini, Niccolo Piccini, Giovanni Paisiello, A. Salieri, Haydn, conduce la osmoza stilistică, operată de Mozart între elementele muzicii italiene și cele germane.

Viziunea contemporanilor sintetizează profilul compozitorului desprins din scrisorile trimise tatălui. Printre contemporanii și urmașii marelui Mozart, mulți i-au recunoscut genialitatea (prințul Kaunitz, Haydn, Karoline Pichler, Schubert, Schumann, Mendelssohn-Bartholdy, Rossini, Chopin, Weber, Korsakov, Berlioz, Wagner, Goethe, Beethoven, E.A.Hoffmann, Ed. Hanslick, G. Enescu, D.Milhaud, O. Messiaen, A.Schönberg) dar alții i-au făcut viața imposibilă sau i-au criticat opera (Antonio Salieri, Giuseppe Sarti, împăratul Iosif al II-lea, Stendhal, Fr.J. Fétis).

Profilul - **pianist interpret** - evidențiază coordonate stilistice ale interpretării artistice, dar și calitatea remarcabilă de improvizator a lui Mozart, care a depășit tot ceea ce se poate imagina despre un cânt pianistic, prin îmbinarea artei componistice la cel mai înalt nivel cu deprinderea desăvârșită a cântului instrumental. În istoria pianistică europeană, Mozart se înscrie ca ctitorul școlii pianistice clasice vieneze, ce se va baza pe solide precepte ale cântului pianistic.

Capitolul II este capitolul de analiză stilistico- muzicală a discursului mozartian din cele 19 sonate pentru pian. Mozart a compus aproape în mod egal în domeniul instrumental, religios și de operă.

Toate coordonatele stilului clasic (ordinea și simetria structurală, armonia formei și echilibrul parametrilor sonori, obiectiv- subiectiv, rațional – afectiv, național- universal) se regăsesc în sonate. Aceste elemente

stilistice sunt însă topite în matricea stilistică mozartiană, de referință pentru clasicismul vienez.

În interiorul fiecărui ciclu de sonată, **organizarea structurală** diversificată este foarte liberă, cu numeroase invenții ritmico- melodice și armonice. Toate au structură tripartită, doar trei sonate îndepărtându-se de tiparul tradițional: Sonata în Mi bemol major K.V.282, Sonata în Re major K.V.311 și Sonata în La major K.V.331.

Opus-urile mozartiene trădează o complexă **gândire componistică clasică**, cu extrem de diverse țesături instrumentale în fiecare lucrare în parte. **Tematica** este de mare expresivitate, uneori de sorginte vocală, alteori izvorâtă din farmecul suav al muzicii populare, dar cel mai adesea din seva neseacă a sensibilității sale artistice, o esențială trăsătură a muzicii sale instrumentale camerale.

Pe parcursul desfășurării fiecărei sonate există o permanentă mișcare interioară, un freamăt emoțional, cu alternări între lirism și exuberanță luminoasă. Toate sonatele atrag prin claritatea mijloacelor de exprimare, ordinea și simplitatea elementelor structurale și prin logica construcțiilor muzicale. În aceste lucrări, **elementele stilistice** sunt aceleași, dar adâncimea tematică și construcția ciclului este alta.

Imaginile artistice atât de diverse din Sonatele mozartiene pretind anumite disponibilități structurale din partea interpretului. Fiecare rostire se păstrează în sfera simplității redării sonore, dar încărcată de adânci **semnificații artistice**, desprinse din fiecare text muzical.

Ca **element cardinal al exprimării muzicale**, melodică evidențiază principii de organizare a limbajului mozartian, variate modalități de construcție sonoră, tematismul, procedeul repetiției, diferite tipuri de ostinato, de simetrie și alte mijloace de exprimare, ce vor fi dezvoltate de către romantici și chiar de neoclasici. Elementul melodic de factură diatonic-tonală are rol major în coagularea tematicii sonatelor, în expunerea și în prelucrarea ei diversificată.

Organizarea sonoră ritmică are, la rândul său, un rol hotărâtor în fixarea contrastului tematic din procesul expozitiv și elaborativ al formei de sonată. Totodată, acest important element al limbajului mozartian deține un rol principal în tema cu variațiuni, conferind acesteia originale ipostaze sonore configurative.

În Sonatele pentru pian, organizarea ritmică în tipare distincte corespunde ordinii tonal- funcționale și unor tempo-uri diverse, conform caracterului fiecărei părți constitutive ale ciclului, căci cele trei mișcări ale genului sonată alternează pe principiului contrastului metro- ritmic, de tempo și implicit de caracter și de expresie. Acest mijloc stilistic asigură

unitatea elementelor limbajului muzical din fiecare mișcare a genului sonată, dar și pe cea dintre aceste părți.

Mozart organizează ritmica în **structuri ritmice**: binare (trohaic, iambic, spondaic, piric), formule ritmice trisilabice de tip dactilic, anapestic, tribrahic. Sunt exemplificate muzical procedeele de repetare, augmentare, diminuare, divizare, ritmul sincopat, lanțul de sincope egale și inegale, ritmurile contratimpate, celulele anacruzice, diviziunile exceptionale, pedalele ritmice, poliritmia, ritmica complementară, variațiunile ritmice, procedeele imitative, canonul, contrapunctul permutabil, crescendo-ul și descrescendo-ul ritmic.

Armonia este factorul coeziunii structurale, prin care discursul sonor dobândește varietate și forță expresivă sporită. Se constată un echilibru între componentele limbajului mozartian – melos, ritmică și armonie.

Prin întreaga **analiză** a celor 19 sonate sunt comentate aspecte importante ale stilului mozartian: echilibrul elementelor de limbaj, simetria, claritatea formelor. În acest punct sunt detaliate, macro și microstructural, pe părți, forma sonată, menuetul, trio-ul, tema cu variațiuni, rondo-ul.

Acest travaliu a prilejuit descoperirea **conținutului** sonatelor prin analize stilistice ale discursului muzical, dar și **compararea** procedeelelor componistice, evidențiind trăsături relevante, mijloace de expresie, structuri arhitectonice tradiționale sau prefigurări ale viitoarelor elemente de limbaj.

Scriitura instrumentală este analizată atât pe pasaje de virtuositate cât și pe cele de cantilenă. Totodată sunt realizate **conexiuni** diverse între sonate, între părți de sonate diferite, între sonatele mozartiene și cele ale altor compozitori, între sonate și operă, dar și principii de interpretare. Cele 126 de exemple muzicale permit confruntarea analizei cu textele muzicale.

Capitolul III, ultimul, este axat pe probleme de **analiză interpretativă**, evidențiind principalii factori ai expresiei muzicale în interpretarea pianistică, mijloacele diverse folosite pentru o interpretare valoroasă, respectul față de textul și stilul compozitorului, dar și probleme legate de execuția creatoare, plasticitatea ritmică, diversitatea dinamică, timbrală și a modurilor de articulare (legato, non-legato, staccato, frazarea sugestivă), realizarea arhitectonicii operei prin folosirea judicioasă a dinamicii și a agocii.

Subcapitolul **ornamentica în Sonatele mozartiene** urmărește evoluția ornamenticii, care a suferit transformări în funcție și de editorul care s-a ocupat de o partitură mozartiană. Pe parcursul timpului s-au înrădăcinat anumite principii referitoare la fiecare ornament și modul cum trebuie interpretat. În sonatele mozartiene găsim o bogată ornamentație, cuprinzând

mordente, apogiaturi, triluri, grupete. Toate sunt redade în analize, cu exemple și principii de expresivizare.

Modalitățile de emisie sonoră se referă la calitatea artistică a redării tehnice, pentru a conferi coeziune și omogenitate stilistică ansamblului sonor, prin modalitățile de articulație (legato, staccato, portato, martelato, non legato, perlatura mozartiana).

Dinamica și agogica mozartiană împlinesc discursul mozartian, aici evidențiindu-se dinamica progresivă, procedeele de atac, diferențierea planurilor sonore și contrastele dinamice. Din punct de vedere agogic sunt delimitați termeni de mișcare care includ și caracterul, termeni de mișcare care se asociază cu cei de expresie sau termeni care măresc sau diminuează sensul termenului agogic inițial.

Procedeele pedalizării în Sonatele mozartiene au în vedere utilizarea pedalei conform conținutului muzicii, pentru a însufleți, a colora materia sonoră și a da viață discursului muzical. Pedala este considerată factor ce transcende și surprinde, alături de celelalte componente ale limbajului, sensurile inefabile ale muzicii.

Sunt cercetate procedee de pedalizare în care utilizarea pedalei este exemplificată ca **factor de expresie**. De asemenea sunt comentate și exemplificate noțiuni ca **pedalizare precisă, aportul pedalei, pedala densă romantică**, optându-se pentru o **pedalizare rațională** în sonatele mozartiene, pentru a nu denatura puritatea liniilor melodice și transparența facturii instrumentale, caracterul diafan, grațios, strălucitor și volubil al muzicii sale.

Preliminariile actului interpretativ iau în considerare criteriile științifice de **determinare a semanticii** muzicale, dar și **intențiile compozitorului**.

Hermeneutic, interpretul abordează teoretic și practic fenomenul muzical, analizează riguros textul și descifrează sensurile, care-i permit înțelegerea și trăirea. **Libertatea interpretării, limitele ei, factorii extramuzicali, istoricitatea limbajului** și a arhitecturilor sonore au un rol primordial în descifrarea mesajului unei opere muzicale, și a **reprezentării hermeneutice** în tălmăcirea sonatelor mozartiene.

Aspectul contemporan al tehnicii pianistice presupune câteva puncte de referință:

- o tehnică generală dar și una specială, cu aplicații în analiza sonatelor, referitoare la tehnica de degete, de brațe, la tușeu (cu exemplificări pe text).
- modalitățile de atac, de tușeu, de pedalizare, de interpretare a ornamentelor

- reprezentări în sonorități, ce dau posibilitatea sugerării unor calități de cantabilitate sau de obținere a unui anumit ton, conform cu structurile muzicale configurate. Toate acestea sunt cuprinse în analiza sonatelor pentru a putea fi urmărită mai bine legătura sintactic-semantic-intonațional.

Mijloacele creative prezentate evidențiază delimitările diferite ale unităților expresive de către interpreți, ambiguitatea semantică – sursă a structurării dinamice, particularitatea tempo-urilor, a sonorităților, a ritmicii, intonației, persuasiunile diferite.

Valoarea semantică a expresiei muzicale permite **modalități și mijloace de interpretare** creativă și originală, traducând conținutul uman-spiritual, exprimat în muzică de către un interpret în mod particular.

Scopul tezei a fost stabilirea unor aspecte diferențiate ale sonatelor mozartiene, în contextul stilistic mozartian, dar și al celui clasic în general, și nu doar prezentarea celor 19 sonate mozartiene, delimitate de restul creației. **Reperele stilistice și interpretative** au la bază argumentarea fenomenului mozartian prin sonata pentru pian, ca gen muzical și prin ea, a sonatei instrumentale pianistice pe durata a aproape un secol muzical – clasicismul. Am încercat să îmbogățim materialul informațional pentru a oferi mijloacele de exprimare tehnico-interpretative necesare redării artistice a acestor opusuri, prezente în repertoriul pianistic universal.

Din acest motiv am pornit cercetarea de la cristalizarea stilului muzical clasic și contribuția compozitorilor la evoluția sonatei, ajungând până la principiile estetice ale interpretării, dar și interpretarea sonatelor de către mari artiști, într-o viziune contemporană.

Comentariile sintetizează exact **modelul clasic** între **afectiv și rațional**. Muzica mozartiană este atât de adâncă și plină de semnificații, încât, deși a fost extrem de mult cercetată și analizată de-a lungul timpului, orizonturile ei sunt încă deschise, dar conform unor principii estetice.

Obiectivul tezei este realizat prin **câmpurile de posibilități** oferite de **conexiunile** realizate: între climatul social și cel cultural, între climatul istoric, artistic și cel muzical, între genuri, forme, structuri arhitectonice, între compozitori și între artiști interpreți.

Evidențiind evoluții și transformări (de valoare, stilistice, instrumentale, estetice și interpretative), punctate cu o multitudine de exemple muzicale, am încercat să deschidem calea către realizarea creativă a experiențelor interpretative și **comunicarea** originală a actului.

Fenomenul înțelegerii și interpretarea adecvată a ceea ce trebuie înțeles reprezintă o problemă legată de hermeneutică și care ține de

experiența interpretului, în întregul ei. Nu ne referim doar la cunoașterea stilistică a textelor, ci și la cunoașterea adevărului, în sensul de adecvare a interpretării, de autenticitate a muzicii mozartiene. Pornind de la o înțelegere a tradiției căpătăm moduri de experiență, ce pot fi verificate prin lectura textelor și prin actele interpretative.

Fenomenul ne permite astfel o experimentare într-un univers hermeneutic, deschiși prin conștiință la modalități de expresie și moduri de gândire, ce se formează în cadrul comunicării.

CURRICULUM VITAE

Conf.univ. MIHAELA CONSTANTIN

Facultatea de interpretare a Universității de Arte “George Enescu” Iași

Data nașterii: 20 noiembrie 1947

Adresa: Iași, str. Codrescu nr.7A, bl.D3, et.I, ap.6

Tel/fax: 0232212539, mobil 0723139725

Email: mihaela1pian@yahoo.com, raduart2006@yahoo.com

Activitate artistică:

- **concerte** cu Filarmonica “George Enescu” București, Filarmonica “Moldova” Iași, Filarmonica de Stat “Banatul” Timișoara, Filarmonica de Stat Tg. Mureș, Filarmonica Arad, Filarmonica Oradea, Filarmonica de Stat Sibiu, Filarmonica de Stat Botoșani, Filarmonica “Mihail Jora” Bacău, Filarmonica “Paul Constantinescu” Ploiești

- **recitaluri ca pianist solist** la Iași, Sibiu, Cluj-Napoca, Piatra Neamț, Pitești
- **recitaluri ca pianist acompaniator** în țară și străinătate: Pecs-Ungaria, Tunis, Souss-Tunisia, București, Iași, Sibiu, Cluj-Napoca, Piatra Neamț, Suceava
- **înregistrări** la posturile de radio și tv București și Iași
- **citată pentru activitatea concertistică** în:
 - “Existențe și împliniri”- Mihail Cozmei, Universitatea de Arte “George Enescu” Iași-2005
 - “Hronicul muzicii ieșene” Boțocan Melania-Pascu George, Iași, Ed. Noel, 1997
 - “Însemnări, schițe și cronici muzicale”, Paula Bălan, Iași, Editura Petra Dia, 1997
 - “Tribuna Sibiului” 1993
 - “Filarmonica Moldova-Iași-50”- Cozmei Mihail, Filarmonica Moldova, Iași, 1992
 - “Tribuna Sibiului” 1988
 - “Muzica” București, noiembrie 1987
 - “Tribuna Sibiului” 1986
 - “Sinteze istoriografice”- Cozmei Mihail-125 de ani de învățământ artistic de Stat 1860-1985, Iași, Conservatorul George Enescu, 1985
 - “Cronica” Iași, 09 decembrie 1983
 - “Cronica” Iași, 01 ianuarie 1981

- “Vacanțe Muzicale” Piatra-Neamț, 30 iunie- 12 iulie 1980
 - “Cronica” Iași, 07 aprilie 1978
 - “Tribuna Sibiului” 1978
 - “Ceahlăul” Piatra Neamț, 13 aprilie 1976
 - “Tribuna Sibiului” 1976
 - “Cronica” Iași 14 noiembrie 1975
 - “Flacăra Iașului” 20 mai 1975
 - “Cronica” Iași 17 mai 1974
 - “Cronica” Iași 13 iulie 1973
 - “Cronica” Iași 25 mai 1973
 - “Drapelul Roșu” Timișoara, 21 mai 1971
 - “Cronica” Iași 14 februarie 1970
 - “Tribuna Sibiului” 1970
 - “Flacăra Iașului” 24 mai 1968
- **Distincții și premii:** diplome la toate concursurile de artă începând cu 1958, Festivalul National “Cântarea României”, la Pecs-Ungaria

Experiență artistică

a) pianist concertist cu orchestrele filarmonicilor București, Iași, Sibiu, Ploiești, Timișoara, Arad, Bacău, Tg.Mureș, Oradea, Botoșani

Repertoriu de concert reprezentativ:

- Wolfgang Amadeus Mozart- Concertul pentru pian și orchestră în si bemol major KW595
- Ludwig van Beethoven- Concertul pentru pian și orchestră nr.3
- C.Saint-Saëns- Concertul pentru pian și orchestră nr.2
- M.Ravel – Concertul pentru pian și orchestră în sol major

Colaborări cu orchestre simfonice:

- Filarmonica “George Enescu” București
- Filarmonica “Moldova” Iași
- Filarmonica de Stat “Banatul” Timișoara
- Filarmonica de Stat Tg. Mureș
- Filarmonica Arad
- Filarmonica Oradea
- Filarmonica de Stat Sibiu
- Filarmonica de Stat Botoșani
- Filarmonica “Mihail Jora” Bacău
- Filarmonica “Paul Constantinescu” Ploiești

Colaborări cu dirijori:

- Ovidiu Bălan, Nicolae Boboc, Ion Baci, Petre Sbârcea, Aurel Rău, Modest Cichirdan, Paul Popescu, Sabin Păutza, Ludovic Bacs

Inregistrări:

- radio și tv București și Iași: muzică preclasică franceză pentru pian, lucrări de J.Brahms, muzică românească pentru pian solo, muzică românească pentru pian-vioară, pian-flaut, pian-canto și lucrări pentru pian și formații mari. În premieră “Cântece japoneze” de Roman Vlad, imprimate alături de Ada Burlui și transmise TV

b) Recitaluri ca pianist solist în Iași, Sibiu, Cluj-Napoca, Piatra-Neamț, Pitești și ca pianist acompaniator în străinătate, Iași, Sibiu, Cluj-Napoca, Piatra-Neamț, Suceava, (filarmonici, universități de muzică, centre culturale, muzee, case memoriale).

Repertoriu reprezentativ: muzică preclasică, J.S.Bach, L.van Beethoven, J.Brahms, F.Chopin, G.Enescu, C.Franck, A.Haciaturian, O.Messiaen, W.A.Mozart, S.Prokofiev, M.Ravel, C.Saint-Saëns, F.Schubert, R.Schumann, A.Skriabin, V.Spătărelu, D.Sostakovici, Sabin Păutza, Viorel Munteanu, Cristian Misievici, Teodor Caciora, Lucian Tugui

Interpreți cu care am colaborat: Ada Burlui, Dumitru Sâpcu, Cristian Pintilie, Stefan Lori, Mihaela Agache, Mariana Cioromila, Nelu Voineag, Neli Miricioiu, Virgil Iuriciuc și mulți alții.

c) Activitate desfășurată în străinătate:

- cursuri de perfecționare Pecs-Ungaria cu finalizare în două recitaluri (pian, pian-muzică de cameră)
- recitaluri în Tunisia: în cadrul Festivalului “Cartage Octobre” (seara României)
- recital la Souss-Tunisia
- cursuri de măiestrie la Conservatorul din Souss

Proiect de parteneriat “Noi valențe în arta interpretativă pianistică”. Coordonator în proiect având ca parteneri Centrul Cultural German, Colegiul Național de Artă “O.Băncilă” și Universitatea de Arte “G.Enescu Iași-Facultatea de Interpretare Muzicală

Studii:

- Conservatorul de Muzică “George Enescu” Iași, Facultatea de Interpretare Muzicală, specializarea interpretare instrumentală (pian) 1966-1971
- Liceul de Muzică nr.2 București 1961-1966
- Școala de Muzică Sibiu 1954-1961

Perfecționări profesionale în țară și în străinătate:

- doctorand la Universitatea de Arte “George Enescu” Iași, sub conducerea științifică a Prof. univ. dr. Gheorghe Firca
- cursuri de vară Pecs-Ungaria
- Iași-Hans Leygraf
- Iași-Andreas Henkel-Germania
- Iași- Walter Kraft-Germania
- am studiat cu Hanna Schuller, Alexandru Demetriade, Nicolae Marcovici, Sofia Cozma
- limbi străine: franceză, germană

Activitate didactică:

- Conferențiar universitar la Universitatea de Arte “George Enescu” Iași, Facultatea de Interpretare Muzicală, disciplina pian, 1991
- lector universitar la Universitatea de Arte “George Enescu” Iași, Facultatea de Interpretare Muzicală, disciplina pian, 1982-1991
- asistent universitar la Universitatea de Arte “George Enescu” Iași, Facultatea de Interpretare Muzicală, disciplina pian, 1971-1982

Activitate științifică (cercetare):

- comunicări științifice și cercetări muzicale la Universitatea de Arte “George Enescu” Iași: “Pedalizarea în sonatele de Mozart”, “Pianistica în creația lui Chopin”, “Muzica pentru copii la R.Schumann”

Membru în jurii naționale și internaționale de concurs și în comisii naționale:

- Festival de Pian- Concurs Internațional de Interpretare și Compoziție “Carl Filtsch”-2006,
- Concursul Internațional de Interpretare Tulcea,
- Concursul de Interpretare Piatra Neamț,

- Concursul de Interpretare Cluj,
- Concursul Național de Interpretare Constanța-2005,
- membru în comisiile de admitere și licență la Universitatea de Arte “G.Enescu” Iași

Cursuri de măiestrie conduse: Piatra Neamț, Iași-master, Tunisia-masterclass

Activitate artistică educațională (formarea calitativ artistică a studenților):

- recitaluri cu studenți ai Universității de Arte “George Enescu” Iași
- concursuri naționale și internaționale cu două premii internaționale și nenumărate premii naționale
- concerte cu orchestre din Iași, Botoșani, Bacău
- formare de specialiști în țară și în străinătate:
 - Perva Rita-America, Anus Cividian-Spania, Chondrou Mimika-Grecia, Pavlos Yallourakis-Franța, Mugurel Vintilă-Grecia, Ferch Brigitte-Germania, Carmen Cristea-Franța, Lizeta Harabagiu-Israel, etc.
 - cadre didactice la Universitatea “George Enescu” Iași: lector univ.Lucica Diaconu, lector univ. Doina Grigore, asist.univ.Luminita Constantinovici, asist.univ. Andrei Hrubaru etc.
 - cadre didactice la Liceul “Octav Băncilă” Iași, liceele din Botoșani, Bacău, Piatra Neamț, București, Sibiu, Alba Iulia, Ploiești, Constanța, Galați, etc.
 - pianiști acompaniatori și concertişti în instituții de artă de prestigiu.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. AFLOROAEI ȘTEFAN: (2001) *Limite ale interpretării*. Iași: Ed. Fundației Axis.
2. AFLOROAEI ȘTEFAN: (1994) *Lumea ca reprezentare a celuilalt*. Iași: Institutul European
3. ANDERSON, EMILY: (1985) *The Letters of Mozart and His Family*. New York
4. ARISTOTEL: (1998) *Poetica*. București: Ed. IRI, trad. D.M. Pippidi.
5. AUGUSTIN (Sf.) (1991) *De Dialectica*. București: Ed. Humanitas
6. BACIU, MIHAI: (1998) *Introducere în filozofie*. Iași: E. Cantes, (ediție revăzută).
7. BÂRLEA, OVIDIU: (1979) *Poetică folclorică*. București: Ed. Univers.
8. BELLAIQUE, CAMILLE, *Mozart, Paris*: Ed. Henri Laurens
9. BENTOIU, PASCAL: (1975) *Gândirea muzicală*. București: Editura Muzicală
10. BENTOIU, PASCAL: (1973) *Deschideri spre lumea muzicii*, București: Ed. Eminescu
11. BENTOIU, PASCAL: (1973) *Imagine și sens*. București: Editura Muzicală
12. BERGER, GEORG, WILHELM: (1990) *Clasicismul de la Bach la Beethoven*. București: Editura Muzicală
13. BERGER, GEORG, WILHELM: (1991) *Mozart: Cultură și stil*. București: Ed. Muzicală.
14. BERGER, GEORG, WILHELM: (1981) *Estetica sonatei clasice*. București: Editura Muzicală
15. BLAGA, LUCIAN: (1994) *Geneza metaforei și sensul culturii*. București. Ed. Humanitas (prima ediție 1937)
16. BOUCOURECHLIEV, ANDRÉ: (1999) *Le langage musical*. Paris: Ed. Fayard.
17. BOUGNOUX, DANIEL: (2000) *Introducere în Științele Comunicării*. Iași: Polirom, trad. V.Vintilescu.
18. BRAUNBEHRENS, VOLKMAR: (1990) *Mozart in Vienna*. New York
19. BROPHY, BRIGID: (1964) *Mozart the Dramatist*. New York.
20. BUENZOD, EMMANUEL: (1930) *W. A. Mozart*. Paris

21. CAUNE, JEAN: (2000) *Cultură și comunicare*. București: Ed. Cartea Românească, Colecția Syracuse.
22. CĂLINESCU, GEORGE: (1996) *Principii de estetică*. București: Ed. Junimea.
23. CEZAR, RADU: (1989) *Artă și convenție*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică.
24. CHAILLEY, JACQUES-CHALLAN, HENRI: (1968) *Théorie complete de la musique*. Paris: Ed. Alphonse Leduc
25. CHAILLEY, JACQUES: (1967) *40.000 de ani de muzică*. București: Ed. Muzicală, (traducere de Tatiana Nichitin)
26. CHAILLEY, JACQUES: (1969) *Histoire Musicale du Moyen Age*. Paris: Presse Universitaires de France, ed.II
27. CHAUNU, PIERRE: *Civilizația europeană în secolul luminilor*. București: Ed. Meridiane
28. CIORAN, EMIL: (1996) *Cioran și muzica*. București, Ed. Humanitas, selecția textelor de Aurel Cioran.
29. CLIVE, PETER: (1993) *Mozart and His Circle*. New Haven.
30. COLLES, H.C. (1978) *The Grove of Music*. Londra
31. CONSTANTINESCU, IOAN: (1978) *Introducere în literatura clasică* Iași: Ed. Junimea.
32. CONSTANTINESCU, GRIGORE: (1980) *Diversitatea stilistică a melodiei în opera romantică*. București: Ed. Muzicală.
33. CONSTANTINESCU, GRIGORE: (1998) “*Scrisorile lui Mozart pentru vioară și pian*” în Rampa: Supl. la ziarul “Azi” 6 mai.
34. COZMA, CARMEN: (1996) *Meloeticul – Eseu semiotic asupra valorilor morale ale creației artistice muzicale*. Iași, Ed. Junimea.
35. CREȚU, VIOREL: (2002) *Analize interdisciplinare în domeniul artei sunetelor – Dimensiunea conceptuală a creației muzicale*. București: Casa Editorială Odeon.
36. CRISTIAN, VASILE: (1958) *Wolfgang Amadeus Mozart*. București: Editura Muzicală
37. CROCE, BENEDETTO: (1996) *Lirismul și totalitatea artei*. București, Casa de editură Panteon, traducere de H. Blazian, post-față de Tudor Vianu.
38. CROCE, BENEDETTO: (1970) *Estetica*. București: Ed. Univers, trad. D.Trancă.
39. CURZON, HENRI, PARENT, DE: (1938) *Wolfgang Amadeus*

- Mozart*. Paris
40. DAMMEL-DIÉNY, A.: (1967) *L'Annalise harmonique en exemples – de J.S.Bach à Debussy*. Neuchâtel: Ed. Délachoux et Niestlé.
 41. DELALANDE, FRANÇOIS: (2001) *Le son des musique entre technologie et esthétique. Enquête conduite par François Delalande*. Buchet/Chastel: Institut National de l'audiovisuel.
 42. DELAVRANCEA, CELLA: (1988) *Dintr-un secol de viață*. București: Editura Eminescu
 43. DELEUZE, GILLES: (1995) *Diferență și repetiție*. București: Ed. Babel.
 44. DENIZEAU, GERARD: (2000) *Să înțelegem și să identificăm genurile muzicale*. București: Ed. Meridiane, Larousse, trad. Cristina Popescu
 45. DETHURENS, PASCAL: (1998) *Musique et littérature au XXe Siècle*. Strasbourg : Ed. Presses Universitaire de Strasbourg, (sous la direction).
 46. DIDIER, JULIA: (1999) *Larousse, Dicționar de filozofie*. București: Ed. Univers Enciclopedic, traducere dr. Leonard Gavrilu.
 47. DILTHEY, WILHELM: (2001) *Geneza hermeneuticii*. București, trad. I. Boboc și M. Roșca.
 48. DIMOND, PETER: (1997) *A Mozart Diary: A Chronological Reconstruction of the Composer's Life, 1761-1791*. Westport, Conn
 49. DINU, GABRIELA – ZBARCEA, MARIA: (2004) *Dicționar de terminologie literară*. Pitești: Ed. Paralela 45.
 50. DITTMANN, LORENZ: (1988) *Stil, simbol, structură*. București. Ed. Meridiane.
 51. DUMITRU, ION, ALEXANDRU: (2001) *Personalitate, atitudini și valori*. Timișoara: Editura de Vest.
 52. ECO, UMBERTO: (1996) *Limitele interpretării*. Constanța: Ed. Pontica.
 53. ECO, UMBERTO: (2002) *Interpretation et surinterprétation*. Paris: P.U.F.
 54. EINSTEIN, ALFRED: (1968) *Mozart – sein Charakter und Verk.* Frankfurt.
 55. EINSTEIN, ALFRED: (1962) *Mozart, His Character, His Work*. New York
 56. ELIAS, NORBERT: (1993) *Mozart: Portrait of a Genius*.

- Berkeley.
57. FOLKIERSKI, WLADYSLAW: (1982) *Între clasicism și romantism*. București: Ed. Meridiane
 58. FURTWÄNGLER, KURT: (1987) *Pagini de jurnal*. București: Editura Muzicală
 59. GADAMER, HANS, GEORG: (2001) *Adevăr și metodă*. București: Ed. Teora, trad. colectivă
 60. GAY, PETER: (1999) *Mozart*. New York
 61. GARAZ, OLEG: *Vivaldianismul lui Mozart*, în: rev. Agero a Asociației germano-române, <http://www.agero-stuttgart.de>
 62. GHECIU, RADU: (1970) *Mozart*. București: Ed. Muzicală.
 63. GHECIU, RADU: (1990) *Melpomene; Erato; Euterpe*. București.
 64. GHEORGHE, MIHAI: (1998) *Estetică tradițională și retorici moderne*. București: Ed. ALL
 65. GIULEANU, VICTOR: (1990) *Ritmul în creația muzicală clasică*. București: Ed. Muzicală
 66. GIULEANU, VICTOR: (1968) *Ritmul muzical*. București: Ed. Muzicală
 67. GIULEANU, VICTOR: (1986) *Tratat de teoria muzicii*. București: Ed. Muzicală
 68. HALLIWELL RUTH: (1998) *The Mozart Family: Four Lives in a Social Context*. Oxford.
 69. HARNONCOURT, NICOLAUS: (1986) *Le discours musical*. Paris: Ed. Gallimard.
 70. HARTMANN, NICOLAI: (1974) *Estetica*. București, Ed. Univers, trad. C. Floru.
 71. HEARTZ, DANIEL: (1990) *Mozart's Operas*, Berkeley
 72. HERSHEL, JICK: (1997) *A Listener's Guide to Mozart's Music*. New York: Vantage Press Inc.
 73. HERMAN, VASILE: (1979) *Lucrări de muzicologie*, studiul "Etape ale organizării ciclice în Sonatele pentru pian de Mozart". Cluj: Conservatorul G. Dima
 74. HONOLKA, KURT: (1990) *Papageno: Emanuel Schikaneder*. Portland, Oregon
 75. HONEGGER, MARC: (1996) *Connaissance de la musique*. Bordas: Les Savoirs.
 76. HUGHES, SPIKE: (1972) *Famous Mozart Operas*. New York
 77. HUSSERL, EDMUND: (1994) *Meditații carteziene. O introducere în fenomenologie*. București: Ed. Humanitas, trad. Aurelian Crăiuțiu.

78. ILIUȚ, VASILE: (1996) *O carte a stilurilor muzicale*. București: Editura Academiei de Muzică
79. ILIUȚ, VASILE: (1995) *De la Wagner la contemporani vol. II*. București: Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România
80. ILIUȚ, VASILE: (1998) *De la Wagner la contemporani vol. IV*. București: Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România
81. IORGULESCU, ADRIAN: (1991) *Timpul și comunicarea Muzicală*. București: Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România.
82. KAISER, JOACHIM: (1987) *Who's Who in Mozart's Operas: Form Alfonso to Zerlina*. New York
83. KÖCHEL, LUDWIG, RITTER, von: (1964) *Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amadé Mozarts*. New York: Wiesbaden, Breitkopf & Hartel, 6th edition Wiesbaden, edited by Franz Giegling, Alexander Weinmann and Gerd Sievers
84. KNEPLER, GEORG: (1994) *Wolfgang Amadé Mozart*. University Press.
85. KREUTZER, LEONID: (1915) *Das normale Klavierpedal*. Leipzig: Breitkopf Hartel
86. LANDON, H.C.ROBBINS: (1991) *Mozart and Vienna*. New York.
87. LANDON, H.C.ROBBINS: (1989) *The Golden Years* New York
88. LANG, PAUL, HENRI: (1963) *The Creative World of Mozart*. New York.
89. LEIBOWITZ, RENÉ: (1986) *Le compositeur et son double – Essais sur l'interprétation musicale*. Paris: Ed. Gallimard
90. LIPPS, THEODOR: (1987) *Estetica*. București: Ed. Meridiane, trad. Grigore Popa
91. MALINOWSKI, BRONISLAW: (1993) *Magia, Știință și Religie*. Iași, Ed. Moldova.
92. MANN, WILLIAM: (1977) *The Operas of Mozart*. New York
93. MARION, JEAN-LUC: (2000) *Crucea vizibilului. Tablou, televiziune, icoană- o privire fenomenologică*. Sibiu, Ed. Deisis, trad. Mihail Neamțu.
94. MAYNARD, SOLOMON: (1995) *Mozart: A Life*. New York.
95. MERLEAU – PONTY, MAURICE: (1999) *Fenomenologia*

- percepției*. Oradea, Ed. Aion, trad. De Ilie Câmpeanu și Georgiana Vătăjelu.
96. MOUTSOPOULOS, EVANGHELOS: (1980) *Categoriile estetice*. București, Ed. Univers.
 97. MOZART, WOLFGANG, AMADEUS: (1968) *Scrisori*. București: Ed. Muzicală, traducere din limba germană de Cristian Ghenea
 98. MOZART LEOPOLD: (1770) *Méthode de violon*. Paris: chez Aug. Zurlfluh, l'éditeur, traduite de l'Allemand en Français par Valentin Roeser
 99. MUNTEANU, VIOREL: (1994) *Introducere în opera lui Roman Vlad*. Iași, Ed. Appolonia.
 100. MUȘLEA, IOAN: (1994) "Mozart la Paris" în Tribuna: 13-19 oct.
 101. NATTIEZ, JEAN, JACQUES: (1984) *Musicologie générale et sémiologie du discours de la musique*. Paris: Christian Bourgois.
 102. NEMESCU, OCTAVIAN: (1983) *Capacitățile semantice ale muzicii*. București, Ed. Muzicală
 103. NICOLESCU, MIRCEA: (1962) *Sonata*. București: Ed. Muzicală
 104. NORBERT, SILLAMY: (1996) *Dicționar de psihologie*. București: Ed. Univers Enciclopedic, trad. Leonard Gavrilu
 105. OSBORNE, CHARLES: (1983) *The Complete Operas of Mozart*. New York
 106. PAPU, EDGAR: (1977) *Barocul ca tip de existență*. București: Ed. Minerva
 107. PAPU, EDGAR: (1980) *Existența romantică*. București: Ed. Minerva
 108. PAPU, EDGAR: (1986) *Despre stiluri*. București: Ed. Eminescu
 109. PASCADI, ION: (1974). *Destinul contemporan al artei*. București: Ed. Meridiane
 110. PASCADI, ION: (1976) *Artă și civilizație*. București: Ed. Meridiane
 111. PASCU, GEORGE – BOȚOCAN, MELANIA: (2003) *Carte de istoria muzicii*. Iași: Ed. Vasiliana
 112. PASCU, GEORGE – BOȚOCAN, MELANIA: (1995) *Popasuri în istoria muzicii*. Iași: Editura Spiru Haret
 113. PEYRE, HENRI: (1933) *Quesque le classicisme*. Paris: Librairie France Droz
 114. PITIȘ, ANA –MINEI, IOANA: (1982) *Tratat de artă*

- pianistică*. București: Editura Muzicală
115. RALEA, MIHAI: (1978) *Prelegeri de estetică*. București: Ed. Științifică
 116. RĂDUCANU, MIRCEA, DAN: (1994), *Principii de didactică instrumentală*. Iași: Ed. Moldova
 117. RÂMBU, NICOLAE: (1997) *Filozofia valorilor*. București: Ed. Didactică și Pedagogică.
 118. RÂMBU, NICOLAE: (1998) *Prelegeri de hermeneutică*. București: Ed. Didactică și Pedagogică.
 119. RICOEUR, PAUL: (1999) *De la text la acțiune – eseuri de hermeneutică II*. Cluj, Ed. Echinoc, traducere Ion Pop
 120. RICOEUR, PAUL: (f.a.) *Despre interpretare. Eseu asupra lui Freud*. București: Ed. TREI
 121. RIEMMAN, HUGO: (1931) *Dictionnaire de Musique*. Paris: Ed. Payot.
 122. ROLLAND, ROMAIN: (1960) *Călătoria în țara muzicii*. București: Ed. Muzicală
 123. ROLAND, MANUEL: (1963) *Histoire de la musique*. Paris.
 124. ROSEN, CHARLES: (1971) *The Classical Style: Haydn, Mozart, Beethoven*. New York.
 125. ROSENTHAL, ALBI – TYSON, ALAN eds. (1990) *Mozart's Thematic Catalogue: A Facsimile Ithaca*. New York: Cornell University Press
 126. RUSU, LIVIU: (1989) *Eseu despre creația artistică*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică.
 127. SAINT-FOIX, GEORGES, de: (1914) *W.A.Mozart-sa vie musicale et son oeuvre*. Paris: Desclee
 128. SANDU-DEDIU, VALENTINA: (1999) *Studii de stilistică și retorică muzicală*. București: Universitatea de Muzică.
 129. SANDU-DEDIU, VALENTINA: (1994) *“Mozart la Praga”* în Tribuna, 20-26 ian.
 130. SCHENK, ERICH: (1959) *Mozart and His Times*. New York
 131. SCHLEIERMACHER, F.D.E.: (2001) *Hermeneutica*. Iași: Ed. Polirom, trad. N.Râmbu.
 132. SCHONBERG, HAROLD, C.: (1997) *Viețile marilor compozitori*. București, Ed. Lider, trad. Anca Irina Ionescu.
 133. SELBY, AGNES: (1999) *Constanze, Mozart's Beloved*. Sydney.
 134. SOLMAN, JOSEPH: (2002) *Mozartiana: Two Centuries of Notes, Quotes and Anecdotes about Wolfgang Amadeus*

- Mozart*. New York: Walker & Company
135. STAFFORD, WILLIAM: (1991) *The Mozart Myths: A Critical Reassessment*. Stanford.
 136. STENDHAL, HENRI, BEYLE: (1974) *Viețile lui Haydn, Mozart și Metastasio*. București.
 137. SUCIU, MIRCEA: (2003) “*Unser Mozart*” în România pitorească, nr. 10.
 138. ȘTEFĂNESCU, IOANA, (2002) *O istorie a muzicii universale, vol. IV*. București: Ed. Fundației Culturale Române.
 139. THADDAEUS, ROPAC: (1985) *Wolfgang Amadeus Mozart. Neue Bilder: Edition Salzburg*.
 140. TILL, NICHOLAS: (1992) *Mozart and the Enlightenment: Truth, Virtue and Beauty in Mozart's Operas*, New York.
 141. TIMARU, VALENTIN: (1990) *Curs de forme muzicale*. Cluj: Academia de muzică, “G.Dima”.
 142. TROCAN, LELIA – CÂRȚU, Emil: (2000) *Enciclopedie de muzică universală*, București, Ed. Enciclopedică.
 143. ȚĂRANU, CORNEL: (1981) *Elemente de stilistică muzicală, vol. I*. Cluj-Napoca: Conservatorul “Gheorghe Dima”.
 144. URSACHE, PETRU: (1998) *Etnoestetica. Iași*: Ed. Institutul European, Iași.
 145. VANCEA, ZENO: (1990) *Studii și eseuri muzicale*. București: Ed. Muzicală.
 146. VARGA, OVIDIU: (1988) *Mozart*. București: Ed. Muzicală
 147. VARGA, OVIDIU: (1983) *Cei trei vienezi și nostalgia lui Orfeu*. București: Ed. Muzicală.
 148. VARGA, OVIDIU: (1991) *În căutarea lui Mozart*. București: Ed. Muzicală.
 149. VARTOLOMEI, LUMINIȚA: (2002) *Stop cadru în sonor*. București: Ed. Muzicală
 150. VIANU, TUDOR: (1998) *Filozofia culturii și teoria valorilor*. București, Ed. Nemira
 151. VIANU, TUDOR: (1968) *Estetica*. București, Ed. Pentru Literatură
 152. WAGNER, RICHARD: (1983) *Opera și drama* (p.81). București: Ed. Muzicală.
 153. WEBER, MAX: (1998) *Sociologie de la musique – Le fondements rationnels et sociaux de la musique*. Paris: Ed. Métaillié.

154. WEBERN, ANTON: (1988) *Calea spre muzica nouă. București*: Ed. Muzicală.
155. WEINBERG, ION: (1968) *Mozart*. București: Ed. Muzicală.
156. WILLEMS, EDGAR: (1954) *Le rythme musical*. Paris: Etude psychologique, P.U.F.
157. ZAVIDEANU, LELIA: *Prințul Muzicii: Viața marelui compozitor Mozart*. București: [f.a.].
158. *** *Dicționar de mari muzicieni* (2000), Larousse, sub coordonarea lui Antoine Golea și Marc Vignal, traducere de Oltea Șerban-Pârâu. București, Ed. Univers Enciclopedic.
159. *** *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, (2001) Edited by Stanley Sadie, executive editor John Tyrrel, second edition, Macmillan Publishers Limited, London
160. *** *Dictionnaire de la musique, science de la musique* (1977)(sous la direction de Marc Honegger), vol. 2. Paris: Bordas.
161. *** *Dictionnaire de la Musique: les compositeurs*, (1998) Paris: Encyclopedia Universalis et Albin Michel.
162. *** *Encyclopedie des grands maîtres de la musique*, (1990) Paris: Le Livre de Paris – Hachette, (directeur de l'éditions Françoise Roger Favre)